

הביטוי "קריעת ים סוף" במקום "ויבקעו המים" רמז על מה שנקרע הים שנית לדתן ואבירם

"וירדפו מצרים ויבואו אחריהם כל סוס פרעה רכבו ופרשיו אל תוך הים... ויאמר ה' אל משה נטה את ידך על הים וישבו המים על מצרים על רכבו ועל פרשיו, ויט משה את ידו על הים וישב הים לפנות בוקר לאיתנו... וישבו המים ויכסו את הרכב ואת הפרשים לכל חיל פרעה הבאים אחריהם בים לא נשאר בהם עד אחד, ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים והמים להם חומה מימינם ומשמאלם."

וצריך ביאור, מאחר שהכתוב כבר הודיע לנו בחלק הראשון של הנס: "ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חומה מימינם ומשמאלם", מה ראה על ככה להודיע לנו שוב בחלק השני של הנס: "ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים והמים להם חומה מימינם ומשמאלם".

עוד צריך ביאור ב' שינויים בין שני הכתובים, שינוי א', בפסוק הראשון נאמר: "בתוך הים ביבשה", הקדים הכתוב "בתוך הים" ואחר כך "ביבשה", ואילו בכתוב השני נאמר: "ביבשה בתוך הים", הקדים הכתוב "ביבשה" ואחר כך "בתוך הים". שינוי ב', בפסוק הראשון נאמר: "והמים להם חומה" - חומה מלא ו', ואילו בפסוק השני נאמר: "והמים להם חמה" חסר ו', ודרשו במדרש (ילקוט שמעוני רמז רלח) שנתמלא עליהם הים חמה, וצריך ביאור מדוע אם כן בפסוק הראשון נאמר "חומה" מלא ו', משמע שלא נתמלא עליהם הים חמה.

הים נתמלא חמה על אלו שהמתינו עד שנקרע

פתח דברינו יאיר בביאור נפלא שמצינו על כך ב"קול אליהו" בשם הגר"א מוילנא זי"ע וכן הוא בדברי ה"כלי יקר", [ב"תורת משה" לרבינו ה"חתם סופר" הביא פירוש זה בשם "מטה אהרן" על הגדה של פסח], כי בשעת קריעת ים סוף היו בישראל שתי כיתות, כיתה אחת

והביא ראיה לדבר ממה שמצינו כן בהלכות שבת ולא פירש. ונראה שכוונתו על מה שפסק הרמב"ם (הלכות שבת פ"י ה"א): "המפרק ניירות דבוקין או עורות דבוקין, ולא נתכוין לקלקל בלבד, הרי זה תולדות קורע וחייב". הרי מבואר שמלאכת קריעה היא בעיקר בדבר שהיה נפרד ונתחבר, והוא קורע אותו שנית להפריד שלא על מנת לקלקל.

לפי זה אומר החידושי הרי"ם, כי מטעם זה הגדירו חכמינו ז"ל את העברת ישראל בים בחרבה בלשון: "קריעת ים סוף", לרמז שהקב"ה לא בקע את הים רק פעם אחת לישראל כשיצאו ממצרים, אלא בכל פעם שיצטרכו לנס יקרע לפניו, כמו שמצינו בגמרא (חולין ז.) אצל רבי פנחס בן יאיר שהלך לקיים מצות פדיון שבויים, וכאשר הגיע לנהר גינאי גזר עליו שיקרע לפניו, מסיים ה"רמתיים צופים" את דבריו: "ושאלתי אותו למה בתורה נקרא בקיעה, והשיב לי כי אינו יכול לומר כי מסתימין את פיו".

מדוע כפל הכתוב: "ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים"

כעבדא קמיה מאריה רחש לבי דבר טוב ליישב קושיא עצומה זו, מדוע שינו חכמינו ז"ל לכנות "קריעת ים סוף" מה שנקרא בתורה בלשון בקיעה: "ויבקעו המים", על פי שנשים לב להתבונן במקראי קודש המחלקים את הנס של קריעת ים סוף לשני חלקים, החלק האחד הוא כאשר קרע משה רבינו את הים וישם אותו לחרבה (שמות יד-כא): "ויט משה את ידו על הים ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים, ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חומה מימינם ומשמאלם".

והנה מיד אחר כך מגיע החלק השני של הנס, כאשר השיב משה את הים על המצרים, וגרם בכך שיטבעו בים סוף (שם כג):

בפרשתנו פרשת בשלח אנו למדים על הנס הגדול של קריעת ים סוף, שמלווה אותנו מאז שיצאו ישראל ממצרים עד היום הזה, כמאמרו של רבי אלעזר בן עזריה (פסחים קיח.): "קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, דכתיב (תהלים קלז-כה) נותן לחם לכל בשר, וסמיק ליה (תהלים קלז-יג) לגוזר ים סוף לגזרים". וכן מצינו קשר בין קריעת ים סוף לזיווגו של אדם בגמרא (סוטה ב.): "וקשין לזיווג כקריעת ים סוף". נמצא לפי זה כי אדם שרוצה לזכות לזיווג הגון או פרנסה ברווח, עליו לבחון אם הוא ראוי מצד מעשיו לקריעת ים סוף, אשר אז יזכה לזיווג ולפרנסה שהם כקריעת ים סוף.

הנה כי כן דבר בעתו לעסוק בקושיא עצומה בענין קריעת ים סוף, כי בכל התורה לא מצינו בשום מקום לשון "קריעה" - "קריעת ים סוף" כי אם לשון "בקיעה", כמו שכתוב (שמות יד-טז): "ונטה את ידך על הים ובקעהו". וכן (שם יד-כא): "ויבקעו המים", מדוע אם כן בחרו חכמינו ז"ל שלא להזכיר בתלמוד לשון "בקיעה" כי אם לשון "קריעה" - "קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף", ו"קשין לזיווג כקריעת ים סוף".

ומצינו בפירוש "רמתיים צופים" על תנא דבי אליהו זוטא (פרק טז אות י) ששאל שאלה זו מהגה"ק בעל חידושי הרי"ם זי"ע: "אחר השלח בבתי גוואי [בביתו] שאלתי אותו, למה בדברי חכמינו ז"ל נקראת קריעת ים סוף, ובתורה לא מצינו כי אם לשון בקיעה, והשיב שיש דברים הרבה בזה ואינו יכול לומר".

בהמשך הדברים הוא מביא כי החידושי הרי"ם רמז לו הטעם שנקרא המאורע בדברי חכמינו ז"ל בלשון קריעה, והדברים אינם ברורים דים, אבל הנה מה שהבנתי מדבריו הקדושים, כי לשון בקיעה שייכת על דבר שהיה תמיד אחד, ועל ידי פעולת הבקיעה נבקע הדבר לשנים, אבל לשון קריעה שייך בדבר שהיה נפרד ונתאחד.

**ישוב הפליאה, מה שהגדירו חז"ל "קריעת ים סוף",
במקום מה שכתוב בתורה לשון בקיעה "ויבקעו המים"**

**חידושי הרי"ם: לשון בקיעה היא בדבר שהיה אחד ונתבקע,
לשון קריעה היא בדבר שהיה נפרד ונתאחד**

**תרגום יונתן: "ויימר פרעה לדתן ולאבירים בני ישראל
דמשתיירון במצרים". מבואר מזה שנשארו במצרים**

**מדרש נסי הים: אחרי שנקרע הים לכל ישראל,
הרהרו דתן ואבירים בתשובה ונקרע הים שנית בשבילם**

הים נתמלא חמה על דתן ואבירים

מעתה יאירו עינינו להבין הדקדוק הנפלא של שני הכתובים, כי בפסוק הראשון מדובר על קריעת ים סוף הראשונה שנקרע הים לכל ישראל, ועל כך כתוב: **"ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה"**, כי נחשון ושבט יהודה אמנם קפצו תחילה, אבל אחר כך הצטרפו אליהם כל ישראל לקפוץ תחילה **"בתוך הים"** ורק אחר כך הלכו **"ביבשה"**, ועליהם הכתוב אומר: **"והמים להם חומה מימינם ומשמאלם"** – **"חומה"** מלא ו', שלא נתמלא עליהם הים חמה, אלא שמר עליהם כחומה בצורה מימינם ומשמאלם.

אולם אחר כך הרי מספר הכתוב שרדפו המצרים אחרי ישראל אל תוך הים שנהפך ליבשה, והקב"ה אמר למשה שיטה את ידו על הים וישובו המים על המצרים: **"וישובו המים ויכסו את הרכב ואת הפרשים לכל חיל פרעה הבאים אחריהם בים לא נשאר בהם עד אחד, ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים והמים להם חמה מימינם ומשמאלם"**. הרי לנו דברים ברורים שהכתוב השני: **"ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים"**, מדבר אחרי שכבר חזרו המים על המצרים.

ולפי האמור הדברים מאירים ושמחים, כי הכתוב השני מדבר על דתן ואבירים שהכתוב מכנה אותם **"בני ישראל"**, כמו שכתוב: **"ואמר פרעה לבני ישראל"**, ומפרש בתרגום יונתן שהכוונה בזה על דתן ואבירים שנשארו במצרים, והנה להם הרי נקרע הים שנית אחרי שכבר חזר על המצרים.

הנה כי כן זהו ביאור הכתובים: **"וישובו המים ויכסו את הרכב ואת הפרשים לכל חיל פרעה הבאים אחריהם בים לא נשאר בהם עד אחד"**, אך עם כל זאת נקרע הים שנית לדתן ואבירים, **"ובני ישראל"** – דתן ואבירים שנשארו במצרים,

הי"ד] בספר "בית אברהם בית אהרן" על הגדה של פסח בפירוש "רוח חדשה" (ד"ה אילו קרע לנו את הים), והנה הם תוכן דבריו.

במחזור "בית ישראל" לפסח (נסי הים אות ט) מביא דבר פלא בשם המדרש [שלא נמצא לפנינו], כי דתן ואבירים נשארו תחילה במצרים אצל פרעה, ולא היו עם ישראל בשעה שנקרע להם הים, אולם אחר כך כשראו הנס של קריעת ים סוף, ואיך חזרו המים על המצרים התחרטו וביקשו להצטרף לישראל, ואז נעשה להם נס ונקרע הים במיוחד בשבילם שנית.

ומצינו סימוכין לכך ממה שכתוב בפרשתנו (שמות יד-ג): **"ואמר פרעה לבני ישראל נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר"**. וצריך ביאור איך יאמר פרעה לבני ישראל: **"נבוכים הם בארץ"**, על ישראל שיצאו מידו. והנה בפירוש רש"י מיישב קושיא זו: **"לבני ישראל, על בני ישראל"**, כלומר פרעה יאמר לשריו ועבדיו על בני ישראל שהם נבוכים בארץ. אולם בתרגום יונתן מפרש: **"ויימר פרעה לדתן ולאבירים בני ישראל דמשתיירון במצרים"**. כלומר מה שכתוב: **"ואמר פרעה לבני ישראל"**, הוא רמז שיאמר לדתן ואבירים שהם בני ישראל שנשארו במצרים.

הרי לנו דברים ברורים שדתן ואבירים נשארו במצרים, והרי זה מתאים למה שהביאו בשם המדרש, שלא הצטרפו עם ישראל בקריעת ים סוף, אלא שאחר כך כשהתחרטו נקרע הים במיוחד בשבילם. וכן כתב ה"באר מים חיים" על הפסוק (שמות יד-כט): **"ובני ישראל הלכו ביבשה וגו' מיעוט רבים שנים, לומר כי על שנים מישראל לבד נקרע הים, והם דתן ואבירים שאמרו חז"ל שנשארו ונקרע הים עליהם לבד"**. וכן מעיד הכותב ב"חידושי מהרי"ל דיסקין" (פרשת שמות ד"ה ויכו שוטרי ישראל): **"ושמעתי בשם אדמו"ר ז"ל שאיתא במדרש שהים נקרע לפנייהם"**.

של צדיקים בעלי ביטחון כנחשון בן עמינדב ואחריו כל שבט יהודה, שכפי המבואר בגמרא (סוטה לז.) קפצו לתוך הים, וכאשר הגיעו מים עד כדי סכנת נפשות צעקו אל ה' (תהלים סט-ב): **"הושיעני אלקים כי באו מים עד נפש"**, ובזכות זה נקרע להם הים ונהפך ליבשה. אך לעומת זה היתה עוד כיתה אחת בישראל שלא קפצו לתוך הים, אלא המתינו תחילה עד שנקרע הים ונהפך ליבשה ואז נכנסו בתוכו.

והנה על הפסוק (שמות יד-טו): **"ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו"**, פירש רש"י בשם המדרש: **"כדאי זכות אבותיהם והם, והאמונה שהאמינו בי ויצאו, לקרוע להם הים"**. מבואר מזה כי הים נקרע לישראל רק בזכות האמונה, ומזה נשכיל להבין כי אותם הצדיקים שהאמינו בה' ובמשה עבדו, וקפצו לתוך הים הגועש ולא חששו לחייהם ראויים היו שיקרע להם הים.

מעתה יאירו עינינו להבין מה שחזר הכתוב לומר פעמיים שבני ישראל הלכו בתוך הים ביבשה, כי הכתוב הראשון מדבר על הצדיקים שקפצו לתוך הים ורק אחר כך נקרע להם הים ונהפך ליבשה, לכן מדקדק הכתוב לומר: **"ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה"**, שקפצו תחילה **"בתוך הים"** ורק אחר כך הלכו **"ביבשה"**, ועליהם ממשיך הכתוב לומר: **"והמים להם חומה מימינם ומשמאלם"** – **"חומה"** מלא ו', כי על צדיקים כאלו לא נתמלא הים חמה, אלא אדרבה שמר עליהם כחומה בצורה מימינם ומשמאלם.

אולם הכתוב השני מדבר על אלו שלא היו במדרגה זו של אמונה בה', אלא המתינו תחילה עד שנקרע הים ונהפך ליבשה, ורק אז נכנסו ביבשה שהיתה פעם ים, לכן משנה הכתוב לומר: **"ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים"**, שהמתינו ללכת רק **"ביבשה בתוך הים"**, ומאחר שלא היתה להם האמונה כשאר הצדיקים, **"והמים להם חמה מימינם ומשמאלם"** – **"חמה"** חסר ו' שנתמלא עליהם הים חמה, כי אין להם הזכות של האמונה שיקרע להם, אלא שעם כל זאת נקרע הים לפנייהם בזכות הצדיקים.

הים נקרע שנית במיוחד בשביל דתן ואבירים

כדרכה של תורה הנדרשת בשבעים פנים, הנני בזה להעלות על שלחן מלכים ישוב נפלא על כפל הפסוקים וביאור השינויים שביניהם, מדודי הגאון חריף רבי אברהם אהרן פרידמאן ז"ל [נפטר בשנות הזעם והחורבן י"ט טבת תש"ג

מעתה צריך ביאור במה זכו הרשעים הללו דתן ואבירם להישאר בחיים ויצאו ממצרים, ולא מתו יחד עם כל הרשעים שמתו במכת חושך בשלושת ימי האפלה. על אחת כמה וכמה לפי המדרש הנזכר שהם נקבעו שנית במיוחד לדתן ואבירם, מתעוררת הפליאה במה זכו הרשעים הללו שיקרעו הים לפנייהם שנית.

והנה מה שמצינו על כך טעם נפלא שמצוה לפרסמו בשער בת רבים, מהגאון הקדוש רבי יהושע לייב דיסקין זצ"ל ב"חידושי מהרי"ל דיסקין" (פרשתנו ד"ה ואמר פרעה לבני ישראל), על פי מה שכתוב (שם ה-יד):

"ויוכו שוטרי בני ישראל אשר שמו עליהם נוגשי פרעה לאמר, מדוע לא כיליתם חקכם ללבון כתמול שלשום גם תמול גם היום". והנה אחר כך כתוב (שם יט): "ויראו שוטרי בני ישראל אותם ברע לאמר לא תגרעו מלבניכם דבר יום ביומו, ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם בצאתם מאת פרעה, ויאמרו אליהם ירא ה' עליכם וישפוט אשר הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה ובעיני עבדיו לתת חרב בידם להרגנו". ופירש רש"י: "ורבותינו דרשו, כל נצים ונצבים דתן ואבירם היו שנאמר בהם (במדבר טז-כז) יצאו נצבים".

נמצינו למדים מזה כי דתן ואבירם שוטרי ישראל היו שקיבלו מכות עבור ישראל, ומבואר במדרש (שמו"ר ה-כא): "אשר הבאשתם את ריחנו, רבי יוחנן אמר, מן המכות שהיו מכין אותם היה ריחן מבאיש". הנה כי כן אומר רבי יהושע לייב, זכות זו שקיבלו דתן ואבירם מכות כשוטרי ישראל עבור ישראל, היא שעמדה להם שלא מתו בשלושת ימי האפלה, והנה הדברים בלשון קדש:

"והשוטרים האחרים שמסרו עצמם על ישראל וסבלו מכות עליהם, וכמו שכתוב ויוכו שוטרי בני ישראל, אלה זכו שיהיה רוח הקודש שורה עליהם כמובא שם במדרש רבה, ודתן ואבירם שלא זכו למעלות רוח הקודש, מפני שהיו מחרפין ומגדפין בהצותם על ה' ועל משה, בכל זאת הזכות הזו על מה שהיו מוסרים נפשם, וסבלו יסורי הגוף כדי להקל העבודה מבני ישראל, היה תולה להם שלא ימותו בג' ימי האפלה, כי אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה על הטוב שעשה..."

ולא יכולין להשוות אותן להפושעים שבישראל שנזכרו שם, שהיה להם פטרונין מן המצרים, והיה להם במצרים עושר וגדולה ולא

ב' פעמים כתוב שהלכו בתוך הים, פעם א' כשנקרע לכל ישראל, ופעם ב' כשנקרע לדתן ואבירם

רק בפעם השניה כשנקרע הים לדתן ואבירם כתוב: "והמים להם חמה" חסר ו', שנתמלא הים חמה

מהרי"ל דיסקין: דתן ואבירם לא מתו בשלושת ימי האפלה, בזכות שהיו שוטרי ישראל וקיבלו מכות עבור ישראל

רעיון חדש: ההגדרה של חכמינו ז"ל: "קריעת ים סוף", מה שנקרע הים שנית בצער רב לדתן ואבירם

מוטב, ואם לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו". לכן רצה הים עצמו להיקרע לפני ישראל כדי שיקבלו ישראל את התורה, שהרי אם לא יצאו ממצרים ולא יקבלו את התורה, יחזור כל העולם ובתוכם גם הים לתוהו ובוהו, והרי כל נברא חפץ בקיומו ולא בביטולו.

אולם כאשר הים היה צריך להיקרע שנית לפני דתן ואבירם שהיו רשעים לא הסכים, אלא שהיה מצווה ועומד לקיים את התנאי שהתנה הקב"ה עם הים שיקרע לפני ישראל כל אימת שיהיה צורך בכך. לכן בקריעה הראשונה לא נזכר התנאי שהתנה הקב"ה עם הים כי לא היה צורך בכך, אבל בקריעת הים השניה לדתן ואבירם היה צורך לעורר את התנאי.

הנה כי כן זהו שכתוב: "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו", ודרשו במדרש ששב "לתנאו", הכוונה בזה כי גם אחרי ששבו המים על המצרים, שב הים לתנאו שהתנה עמו הקב"ה שיקרע שנית גם לדתן ואבירם. וזהו שממשיך הכתוב לפרש מדוע היה צורך עתה בתנאי: "ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים", שהכוונה בזה על דתן ואבירם שנקרע הים לפנייהם שנית, בזכות התנאי שהתנה הקב"ה עם הים במעשה בראשית.

דתן ואבירם היו שוטרי ישראל שקיבלו מכות עבור ישראל

אלא שעתה מוטלת עלינו חובת הביאור ליישב הפליאה העצומה שכבר נתייגעו בה המפרשים וינועו אמות הסיפים, הלא דתן ואבירם כבר היו רשעים במצרים, כמו שכתוב (שמות ב-ג) על משה: "ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים ניצים ויאמר לרשע למה תכה רעך". ופירש רש"י: "שני אנשים עברים, דתן ואבירם הם שהותירו מן המן... למה תכה, אף על פי שלא הכהו נקרא רשע בהרמת יד. רעך, רשע כמותך".

"הלכו ביבשה בתוך הים", דקדק הכתוב לומר "ביבשה בתוך הים", שהרי הם הלכו בתוך הים, אחרי שכבר נהפך פעם ליבשה לישראל בקריעת ים סוף הראשונה, ואחרי שחזר שוב להיות ים, ועליהם אומר הכתוב: "והמים להם חמה מימינם ומשמאלם" – חמה חסר כתוב, שנתמלא עליהם הים חמה שהוא צריך להיקרע לפנייהם שנית. אלו תוכן דבריו המתוקים.

"וישב הים לפנות בוקר לאיתנו" – לתנאו שהתנה עמו הקב"ה

ואני בן אחיו אבוא להוסיף על דברי דודי ז"ל, כי לפי ביאורו הנפלא יפתח לנו פתח ליישב מה שעמדו המפרשים על מקרא שכתוב בהשבת הים על המצרים (שמות יד-כז): "ויט משה את ידו על הים וישב הים לפנות בוקר לאיתנו". דרשו על כך במדרש (ב"ר ה-ה): "אמר רבי יוחנן, תנאין התנה הקב"ה עם הים שיהא נקרע לפני ישראל, הדא הוא דכתיב (שמות יד-כז) וישב הים לאיתנו, לתנאו שהתנה עמו".

ותמיהו כל המפרשים ובראשם ה"אור החיים" הקדוש, הלא התנאי שהתנה הקב"ה עם הים היה שיקרע לפני ישראל, מדוע אם כן רמוז תנאי זה כששב הים לפנות בוקר על המצרים, ולא בפסוק שמתאר את הנס של קריעת ים סוף עצמו. אך לפי דברי דודי נראה ליישב, כי במה שנקרע הים תחילה לכל ישראל לא היה צורך בתנאי שהתנה הקב"ה עם הים, שהרי תכלית הוצאת ישראל ממצרים היא כדי שיקבלו את התורה על הר סיני.

והנה מודעת זאת בכל בתי מדרשות, כי אם לא היו ישראל מקבלים את התורה היה העולם חוזר לתוהו ובוהו, כמו שדרשו בגמרא (ע"ז ג.): "מאי דכתיב (בראשית א-לא) ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר, אם ישראל מקבלין את תורתי

מעתה יאירו עינינו להבין מה שמגדיר הכתוב את הנס הגדול של העברת ישראל בים סוף בלשון בקיעה: "ויבקעו המים", כי התורה הזכירה לשון זו רק על הבקיעה הראשונה שנבקע הים לכל ישראל, אשר בקיעה זו נעשית מרצונם הטוב של המים בלי צורך לתנאי שהתנה עמו הקב"ה במעשה בראשית, אבל כאשר נהפך הים ליבשה שנית במיוחד בשביל דתן ואבירם, שם לא נזכרה כלל לשון בקיעה כי אם סתם: "ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים".

לכן באו חכמינו ז"ל והגדירו בהגדרה נכונה, מה שנהפך הים ליבשה שנית בשביל דתן ואבירם: "קריעת ים סוף", כלומר שנקרע הים שנית בעל כרחו לפני דתן ואבירם, כאדם הקורע את בגדיו מחמת רוב צער, וראיה לדבר שהרי מטעם זה לא הזכיר הכתוב את התנאי שהתנה הקב"ה במעשה בראשית עם הים שיקרע לפני ישראל רק כשנקרע שנית, כמו שכתוב: "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו" – לתנאו.

ובאמת ביאור זה מתאים להפליא עם דברי החידושי הרי"ם, כי לשון בקיעה היא בדבר שהיה אחד כל הזמן ונבקע, ולשון קריעה היא בדבר שכבר היה נפרד ונתחבר ואחר כך נקרע, ולפי דרכנו הדברים ברורים ונהירים, כי כשנבקע הים לראשונה לכל ישראל נאמר לשון בקיעה "ויבקעו המים", אבל כשנקרע שנית בשביל דתן ואבירם נאמר לשון קריעה "קריעת ים סוף".

הנה כי כן כמה עמקו דברי חכמים, שבחרו שלא להשתמש בביטוי של "בקיעת ים סוף" כי אם בלשון קריעה: "קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף", "וקשין לזווג כקריעת ים סוף", כי ביקשו ללמד בכך זכות על כל ישראל, כי הן אמת שקשים הם מזונותיו וזיווגו של אדם, אולם הקושי הוא "כקריעת ים סוף", שנקרע במיוחד בשביל דתן ואבירם שהיתה בידם זכות שקיבלו מכות עבור ישראל, על אחת כמה וכמה שראויים כל ישראל לקריעת ים סוף, בזכות שממיתים עצמם לעסוק בתורה ובקיום המצוות.

נשכיל להבין מה שכתוב במצות צדקה (דברים טו-י): "נתון נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך". כי בזכות שאדם לוקח מכספו שטרח ועמל בכל גופו להרוויח ונותן ממנו צדקה לעני, הרי הוא ראוי לקריעת ים סוף לא פחות מדתן ואבירם שהים נקרע לפניהם, ובזכות זה יזכה לפרנסה ברווח שהיא קשה כקריעת ים סוף.

וזהו ביאור המדרש שהביא הרמב"ן (שמות ג-יג): "במדרש אגדה, ומהו אהיה אשר אהיה, כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך, אם פותחין את ידיהם ועושין צדקה אף אני אפתח את ידי, שנאמר (דברים כח-יב) יפתח ה' לך את אוצרו הטוב". כי על ידי שאיש ישראל פותח את ידו לפרנס את העני, הרי הוא זוכה כדתן ואבירם שהצטערו בשביל ישראל לקריעת ים סוף, ובזכות זה זוכה לפרנסה ברווח שהיא קשה כקריעת ים סוף.

קריעת ים סוף היא מה שנקרע הים לפני דתן ואבירם

בדרך זו במסילה נעלה ליישב הקושיא, מה ראו חכמינו ז"ל לכנות הנס הגדול של בני ישראל שעברו בים בלשון קריעה: "קריעת ים סוף", בעוד שהתורה מכנה אותו בלשון בקיעה: "ויבקעו המים", כי כאשר נתבונן על ההבדל בין לשון בקיעה ללשון קריעה נראה, כי לשון בקיעה יכולה להתפרש גם על דבר שנעשה ברצון גמור.

אבל לשון קריעה קשורה בדרך כלל לדבר שיש בו צער גדול, על דרך שמצינו (בראשית לז-כט): "וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו". וכן (שם לד): "ויקרע יעקב שמלותיו וישם שק במתניו". וכן (אסתר ד-א): "ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר". וכן מה שאמר שמואל הנביא לשאול המלך (שמואל א טו-כח): "קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך היום ונתנה לרעך הטוב ממך".

רצו לצאת ממצרים, אלה מתו בג' ימי אפלה, כי אלה לא השתתפו בצערן של ישראל, ולא לקחו חלק בהעבודה הקשה, אבל דתן ואבירם שלא רצו לצאת יחד עם משה וישראל, כמו שכתוב ואישתיירו בארעא דמצרים, לפי שעה זכות המצוה תלה להם לעבור את הים".

קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף

ונראה להוסיף תבלין לדבריו הקדושים, לבאר מה שסיבב הקב"ה לקרוע את הים שנית במיוחד עבור דתן ואבירם, כי מאחר שהצלחת החיים של כל אדם תלויה בקריעת ים סוף כמאמרם: "קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף", "וקשין לזווג כקריעת ים סוף", אם כן מה יעשה אדם שהגיע הזמן למצוא זיווגו, וכן שהוא צריך פרנסה להביא מזונות לביתו שהם קשים כקריעת ים סוף, הלא הוא עלול ליפול בתוהו האיוש, בחשבו שאין בידו די זכויות שיקרע הים לפניו, ואיך יזכה לפרנסה ולזיווג שהם קשים כקריעת ים סוף.

לכן הקדים הקב"ה רפואה למכה שיקרע הים מיוחד בשביל דתן ואבירם, שבאמת היו רשעים אלא שהיתה בידם הזכות שקיבלו מכות כשוטרי ישראל עבור ישראל, ובכך נסללה הדרך לכל ישראל עד סוף כל הדורות, כי בכל פעם שיצטרכו פרנסה או זיווג שקשים כקריעת ים סוף, יהיו ראויים לכך בזכות שהם עמלים בגופם לעסוק בתורה ובקיום המצוות, שיש בזה צער גדול לגוף כמו שדרשו בגמרא (ברכות סג:): "מניין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר (במדבר יט-יד) זאת התורה אדם כי ימות באהל".

זאת ועוד, שאם ישתדלו לטרוח לסייע לישראל בגופם או בממונם, כי אז יהיו ראויים לקריעת ים סוף לא פחות מדתן ואבירם שטרחו עבור ישראל, ועל ידי זה יזכו להמשיך פרנסה וזיווג שהם קשים כקריעת ים סוף. לפי האמור

לרפואה השלימה של האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני שתחי' - נדבת משפחת מהדב הי"ו -

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com